

HUMANISTISCH VERBOND

Dr. Jacob Philip van Praag: Voorzitter

Bergen-werk verzettende voorzitter tevens oprichter en spil van het Verbond

Niet zozeer als een geestelijk leider doch meer als een primus inter pares ziet men over het algemeen genomen de actieve voorzitter van het Humanistisch Verbond: Doctor Jacob Philip van Praag. Behalve het Verbond eist ook nog de provincie Zuid-Holland zijn persoon op: hij is immers voor de Partij van de Arbeid lid van Gedeputeerde Staten, een werkkring welke ook geen sinecure is. Zo zijn twee belangrijke functies in één persoon verenigd. Het mag waar zijn, dat de heer Van Praag zeer efficiënt weet te werken, snel de hoofd- van de bijzaken weet te onderscheiden, uitstekend kan delegeren en vaak nog tot na het middernachtelijk uur bezig kan zijn, dat neemt allemaal niet weg dat beide taken op de duur toch niet door één man — wie hij dan ook mag zijn — vervuld kunnen worden, temeer niet omdat het Humanistisch Verbond een vrij belangrijke plaats in onze volksgemeenschap is gaan innemen, wat velerlei consequenties met zich meebrengt.

Erkenning verkregen

Wie men ook over de heer Van Praag spreekt: leden van het Humanistisch Verbond, sympathiserenden of belijdende leden van een kerkgenootschap, zij allen hebben respect voor de wijze waarop hij het Verbond met zijn 12.000 leden en zijn honderdduizenden geestverwanten als voorganger — in de letterlijke betekenis van het woord — leidt, zich zelf er voor inzet en het op waardige wijze vertegenwoordigt. Het is ongetwijfeld voor het grootste gedeelte aan deze intelligente en integere voorzitter te danken dat het Humanistisch Verbond niet als een buitenbeentje in het geestelijke leven van ons volk wordt gezien, maar als een lid dat er thans niet meer uit weg te denken is.

De heer Van Praag is niet iemand die de strijd om de strijd zoekt, maar als politicus weet hij uitstekend welke mogelijkheden de wet het Verbond biedt en van die kennis maakt hij — natuurlijk en begrijpelijk — dankbaar gebruik. Zodra hij meent dat het Verbond tekort wordt gedaan, staat hij klaar om van repliek te dienen. Zo heeft hij menigmaal onrecht en misvatting omgezet in recht en begrip, kortom, hij heeft erkenning gekregen voor het humanisme bij de regering, bij de Kerken en bij diverse instanties.

Ontwikkeling van zijn gedachten

De heer Van Praag die op 11 mei 1911 te Amsterdam werd geboren uit ouders die niet-godsdienstig waren, en hem geen godsdienstige opvoeding hebben laten geven, is zelf nooit godsdienstig geweest. Toch heeft het Joodse milieu wellicht zijn denken beïnvloed, althans meer dan eens blijkt in gesprekken en op vergaderingen dat hij weet waarover het gaat, als over de Bijbel en over het geloof wordt gesproken, wat lang niet van ieder lid van het Verbond gezegd kan worden.

De heer Van Praag heeft zich herhaaldelijk met de modernste theologische literatuur beziggehouden. Ook psychologie en filosofie hadden vanaf zijn studententijd zijn grote belangstelling. Zijn niet-godsdienstige instelling betekende dan ook geenszins dat hij als een soort nihilist door het leven ging, integendeel hij was in zijn studententijd — hij studeerde letteren en geschiedenis in Amsterdam — overtuigd pacifist, die voor figuren als Gandhi grote waardering had. Bij de opkomst van het fascisme en het nationaal-socialisme vroeg hij zich af hoe het toch mogelijk was dat de mensen innerlijk zo weinig weerbaar waren en zich door dergelijke stelsels lieten inpalmen. Op welke wijze, zo stelde hij zich menigmaal de vraag, zijn zij dan geestelijk wel weerbaar te maken?

In samenhang met deze gedachte schreef hij voor 'De Stem' van Dirk Coster en Anthonie Donker in 1940 een wetenschappelijk artikel over Humanisme en Renaissance. Ondergedoken zette hij zijn verkenningen weer in andere richtingen voort. Van zijn hand verscheen een uiteraard illegale brochure over Marsman. Hij behoort enerzijds tot de mensen die kritisch stonden tegen de gevestigde cultuur (een non-conformist, om deze levenshouding als begrip aan te duiden) doch die zich anderzijds uitspraken voor een positieve geesteshouding zoals in

Marsmans laatste bundel 'Tempel en Kruis', waarin deze dichter zich bezint op de grondslagen en de toekomstmogelijkheden van de in verval geraakte Westeuropese cultuur.

In die tijd schreef hij behalve een dissertatie over Henriette Roland Holst, ook een boek dat na de oorlog het licht zag onder de titel 'Modern Humanisme, een Renaissance?'. Daarin zinspeelde hij voor het eerst op een humanistische beweging. Een dergelijke beweging vormde ook meermalen het gesprek met de heer F. van den Berkhof, correspondent bij Philips te Eindhoven (bij wie de heer Van Praag de oorlogsjaren heeft doorgebracht) en die — totdat hij een directie-secretariaat aanvaardde — gedurende meer dan tien jaren de ziel van het organisatorische apparaat van het Verbond is geweest.

Toen de oorlog voorbij was, formuleerde de heer Van Praag in een artikel in Vrij Nederland zijn gedachten over een Humanistisch Verbond. Hierop reageerden Prof. Dr. G. Stuiveling en Dr. H. Bonger met een briefkaartje: „Als je zo schrijft moet je ook doorzetten”. En zo is dan in 1946 dit Humanistisch Verbond opgericht. Van den beginne af aan is het een organisatie geweest, die een centrum wil zijn voor hen die — negatief uitgedrukt — niet-godsdiensdig derhalve buitenkerkelijk zijn, maar die — positief gezegd — geloven in de betekenis van het humanisme:

Het geloof in de mogelijkheid van een menswaardig leven d.i. een bestaan dat de mensen waardig is. Het humanisme ziet in de mens met zijn bewustzijn van zichzelf en het hem kenmerkend gevoel van verantwoordelijkheid, een wezen van geheel eigen aard met een daaraan beantwoordende plaats in het bestaan. Of om uit de beginselverklaring te citeren: Het Verbond omschrijft de humanistische levensovertuiging als een 'pogen om leven en wereld te verstaan met een beroep op menselijke vermogens en zonder uit te gaan van bijzondere openbaring'.

Voorzitter-zijn van dit Verbond is eigenlijk een volledige baan. Het zou dat zeer vermoedelijk ook al zijn als de financiën ruimer vloeiden. Dat dit niet het geval is schrijft men o.m. toe aan het feit dat zeer vele leden veel geldelijke verplichtingen hebben door hun deelneming aan andere organisaties, verenigingen enz. en overigens minder dan de lidmaten der Kerken gewend zijn hoge bijdragen te betalen. Daardoor is het niet mogelijk een nòg hogere contributie te vragen. Tallozen verlenen trouwens vrijwillig extra steun. Maar ook opvoering van het ledenaantal moet mogelijk zijn; een Nipo-onderzoek wees uit dat op

zondagochtend door niet minder dan gemiddeld 200.000 mensen ge-
luisterd wordt naar de rubriek 'Geestelijk Leven' die door het Verbond
wordt verzorgd dankzij de medewerking die de VARA geeft. De
Humanistische Luisterkring telt 26.000 leden.

Omvangrijke taak

Als de heer Van Praag als lid van het bestuur van de provincie
Zuid-Holland het werk heeft geëindigd, waarmee hij zijn salaris ver-
dient, dan begint zijn andere — ongesalarieerde — functie als lid-
voorzitter van het meergenoemde Verbond. Eenmaal per week ten-
minste is er een vergadering van het dagelijks bestuur, verder zijn er
talrijke commissies en instellingen die hij voorziet, zoals de belangrijke
centrale commissie voor geestelijke verzorging.

Tot deze dienst behoren thans reeds veertig geestelijke raadslieden
(met predikanten te vergelijken) bijgestaan door een even groot aantal
contactpersonen (met ouderlingen te vergelijken) elk met talrijke mede-
werkers. Deze vrijwilligers vormen het apparaat voor de geestelijke
verzorging van allen die zich tot het Verbond en zijn denkwijze voelen
aangetrokken. Er wordt door de raadslieden, de contactpersonen en
hun assistenten gewerkt in ziekenhuizen en sanatoria, in leger en ge-
vangenissen, kortom overal waar geestelijke bijstand wordt gevraagd.
Duizenden mensen vragen dat per jaar. Voor dit doel is de centrale
Stichting 'Bureaus voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden op Humanis-
tische Grondslag' in het leven geroepen, waaraan behalve raadslieden
ook psychiaters en sociale werksters verbonden zijn.

In de maandelijks vergaderingen van de Centrale Commissie voor
Geestelijke Verzorging eveneens door de voorzitter geleid, worden de
voornaamste problemen behandeld. Geen wonder dat de heer Van
Praag, die dat geestelijk werk zo belangrijk vindt, ook waardering kan
opbrengen voor de geestelijke arbeid die de Kerken verrichten. Andere
belangrijke taken van de heer Van Praag zijn de voorbereidingen van
de congressen, zijn de conferenties van allerlei soorten kader, is het
ontwerp van diverse nota's op het gebied van beleid en beginsel, is de
vertegenwoordiging van het Humanistisch Verbond bij allerlei be-
sprekingen met ministers en kamerleden, met instanties die advies
vragen of ingelicht moeten worden, is het overleg met de Kerken en

het medeleiding geven aan het bureau te Utrecht, het Erasmus-huis, waar een tiental mensen zich met de dagelijkse gang van zaken bezig houdt. Verder is de heer Van Praag nog hoofdbestuurslid van het Humanistisch Thuisfront, lid van het bestuur van de Wezenkas, een instelling die zich belast met de opvoeding op humanistische grondslag van hele en halve wezen en van talrijke andere organen op humanistisch gebied, waarvan we nog willen noemen de 'International Humanist and Ethical Union', waarvan de heer Van Praag ook voorzitter is. Een omvangrijke taak op zichzelf! Bij dit alles komen nog de talrijke aanvragen om een gesprek, de ongeveer twintig poststukken per dag, de vele spreekbeurten — dikwijls op zondag — het schrijven van artikelen in 'Mens en Wereld', in het wetenschappelijk orgaan 'Reken-schap', soms in allerlei andere bladen tot in kerkelijke tijdschriften toe. Geen wonder dat vrijwel iedereen de heer Van Praag als de spil van het Humanistisch Verbond beschouwt. Omdat de boog niet altijd gespannen kan en mag zijn, bovendien heeft hij ook nog een gezin, een vrouw die hem met overtuiging steunt, en vier kinderen, staat de heer Van Praag op het standpunt dat je bepaalde momenten voor jezelf en je gezin moet reserveren. Aan die ogenblikken mag niemand tornen en is hij voor de buitenwereld onbereikbaar. Dan heeft hij ook tijd voor zijn hobbies: postzegels verzamelen, lezen van populair-wetenschappelijke werken, o.a. op het gebied van natuurkunde en biologie, tuinieren enz.

Nu pas aan eigenlijke werk toe

„Ik heb het gevoel”, zo zegt de heer Van Praag, „dat wij, nu onze opvatting om het op z'n Kuyperiaans te zeggen: als een 'achtenswaardige' overtuiging in ons volk erkend is, pas toe zijn aan de eigenlijke taak: de buitenkerkelijke wereld geestelijk te activeren door belangstelling te wekken voor ons werk en de buitenkerkelijken ervan te doordringen dat wij, mensen, een eigen mens-beeld vertegenwoordigen. Wij hebben daarvoor geen dogmatiek of leertucht nodig. Waar wij wel steeds op wijzen is dat het humanisme niet niets is, het vertegenwoordigt 'iets' n.l. een eigen opvatting over de verantwoordelijkheid van de mens, als een schakel in heel het gebeuren van natuur en geschiedenis, waarin hij tegen alle weerstanden in vecht om het menselijk leven in stand te houden en tot ontplooiing te brengen. Dit betekent

ook weer niet", aldus de heer Van Praag, die zich overigens als overtuigd anti-nihilist doet kennen, „dat het humanisme filosofisch en wereldbeschouwelijk een vaste leer heeft, zoals dat bij andere levensovertuigingen het geval is. De Humanisten hebben deze overtuiging dat de zin 'in' het leven slechts verworven kan worden door innerlijk iets te activeren van het eigenaardige dat mensen kenmerkt: het vermogen een menselijke wereld te scheppen. Op de vraag naar de zin van het leven hebben we geen antwoord. Zinvol is het besef in het bestaan geworteld te zijn" (Marsman).

Het werken voor dit Verbond, het laten doordringen van zijn opvattingen in ons volk betekent voor de Vóórman méér dan een particuliere hobby, het is een taak die hij zich gesteld ziet... Nee, bang voor het woord religieus is hij niet. Het Verbond biedt plaats voor allerlei humanisme... Opmerkelijk is in dit Verbond dat, ondanks de vele tegenstellingen in ons volk, in de zestien jaar dat het bestaat geen afscheuring heeft plaatsgevonden, er is zelfs nooit sprake van geweest...

Inhoud verlenen aan het nihilisme, kloven overbruggen, en contacten leggen om daardoor het Verbond te doen functioneren en zijn gedachte meer en meer ingang te doen vinden dat is, kort geformuleerd, doel en streven van alle activiteiten van de heer Van Praag. Hij staat open voor kritiek, wetende dat geen mens feilloos is. Zo werkt hij inspirerend op al zijn medewerkers die steeds bereid zijn hem te steunen waar dat nodig is, want een man als Van Praag is vrijwel onmisbaar...

Dr. J. P. VAN PRAAG

...mensen geestelijk weerbaar maken...

GEESTELIJKE LEIDERS VAN ONS VOLK

EN HUN KERKEN, STROMINGEN OF SEK TEN

DOOR

J. W. JONGEDIJK

Ned. Hervormde Kerk
Gereformeerde Kerken
Doopsgezinde Sociëteit
Remonstrantse Broederschap
Gereformeerde Gemeenten
Rooms Katholieke Kerk
Oud Katholieke Kerk
Vrij Katholieke Kerk
Wereldraad van Kerken
R.K. Secretariaat van Eenheid
Leger des Heils
Pinksterbeweging
Vrijmetselarij
Theosofische Vereniging
Soefi Beweging
Jehovahs Getuigen
Mormonen
Spiritisten (Harmonia)
Lectorium Rosicrucianum
Humanistisch Verbond
Ned. Israëlitisch en Portugees
Israëlitisch Kerkgenootschap
Liberale Joodse Gemeente

EUROPESE BIBLIOTHEEK

GEESTELIJKE LEIDERS VAN ONS VOLK

EN HUN KERKEN, STROMINGEN OF SEKTE

DOOR

J. W. JONGEDIJK

EUROPESE BIBLIOTHEEK - 's-GRAVENZANDE 1962

GEESTELIJKE LEIDERS VAN ONS VOLK

Wie zijn zij en wat doen zij, de geestelijke leiders van ons volk? Over het algemeen weet men van het bestaan van deze mensen wel iets af, maar wat zij eigenlijk doen, welke invloed van hen uitgaat, welke rol zij vervullen in de kerk, de geestelijke stroming of de sekte waaraan zij leiding geven, is veelal niet bekend. Noch weet men welk standpunt deze invloedrijke figuren innemen ten opzichte van de problemen die met het geestelijk leven in verband staan. Voor een goed inzicht in de kerk of organisatie waartoe men zelf behoort en in het godsdienstig leven van ons volk in het algemeen is het goed om hiervan op de hoogte te zijn. Dit is de reden waarom een uitgave met karakteristieken van een groot aantal geestelijke leiders verschijnt.

Oorspronkelijk verschenen tien kenschetsen in Het Vaderland. Zij werden samengesteld door J. W. Jongedijk, adjunct-hoofdredacteur van dit dagblad. Deze artikelen genoten zoveel belangstelling en werden om hun objectieve voorlichting, hun goede karakterbeschrijving en om hun informatie dermate geprezen, dat wij de auteur verzochten de serie voor een boekuitgave te bewerken en het aantal kenschetsen aanmerkelijk uit te breiden. Hij heeft ze gebracht van tien op vijftientig.

De schrijver heeft elk der in deze uitgave genoemde geestelijke leiders verschillende malen bezocht om met hen te spreken over hun werk en hun opvattingen; eveneens heeft hij met mensen uit hun directe omgeving een onderhoud gehad teneinde een zo volledig mogelijk beeld van deze geestelijke leiders en hun kerken, stromingen of sekten te verkrijgen. De schrijver geeft dus in tegenstelling tot andere uitgaven op dit gebied niet zijn eigen visie, doch in de eerste plaats geeft hij het woord aan die geestelijke leiders van wie hij een karakteristiek geeft. Hun woorden zijn nauwkeurig opgetekend zodat men een juist beeld van hun werk en hun visie op talrijke vraagstukken krijgt. Bovendien wordt beschreven wat hun kerk of organisatie beoogt, wat deze onderscheidt van andere en welke plaats hun groepering in het mozaïek van ons religieuze leven inneemt. Dit boek geeft derhalve een duidelijk en informatief beeld van het zo rijk geschakeerde geestelijke leven in ons land. Nog nimmer tevoren is met zoveel deskundigheid en zo uitvoerig aan dit onderwerp aandacht besteed!